

Streszczenie rozprawy doktorskiej
Fredric Jameson: poetyka form społecznych.
Kontekstowa analiza filozoficzna i społeczno-polityczna

Zasadniczym tematem rozprawy doktorskiej jest oryginalna koncepcja historii form estetycznych Fredrica Jamesona, określana przez niego również jako poetyka form społecznych. Koncepcja Jamesona skupia się głównie na ostatnich dwóch stuleciach dziejów form estetycznych zachodu w relacji do różnych sfer życia społecznego, politycznego i ekonomicznego.

W rozdziale pierwszym omawiane są okoliczności formacji intelektualnej Jamesona podczas studiów w USA i w Europie. Rozdział ten stara się usytuować jego pierwszą książkę *Sartre the Origins of Style* w kontekście późniejszych dokonań, ulokować Jamesona względem tradycji zachodniego marksizmu oraz pokazać, że pojawienie się Nowej Lewicy w USA stworzyło warunki możliwości ukształtowania się teorii Jamesona.

Rozdział drugi próbuje udzielić odpowiedzi na pytanie o zasadność Jamesonowskiej charakterystyki relacji pomiędzy formami estetycznymi a strukturą społeczną, polityczną i gospodarczą. Szczególna uwaga poświęcona jest kwestii determinizmu historycznego, poruszone są tu także wstępnie zagadnienia związane z kulturową periodyzacją oraz relacją treści i formy.

W rozdziale trzecim przedstawiony jest teoretyczny projekt Jamesona w kontekście tradycji hermeneutyki, zaprezentowana jest koncepcja politycznego nieświadomego oraz pokazane, że Jamesonowskie rozumienie istoty kultury opiera się na pojęciu społecznego aktu symbolicznego.

W końcowej części tego rozdziału zrekonstruowany w sposób szczegółowy został Jamesonowski model interpretacji tekstów kultury. Jameson postuluje, by interpretacja odbywała się w trzech stopniowo poszerzających się kręgach: politycznym, społecznym i historycznym.

Rozdział czwarty powraca do analizy roli periodyzacji w teoretycznym projekcie Jamesona. Pokazane jest w nim, że dla Jamesona periodyzacja to przede wszystkim narzędzie ułatwiające rozumienie materiału historycznego, przybliżone jest tu także Jamesonowskie rozumienie logiki tego materiału jako permanentnej rewolucji kulturowej powiązanej z

restrukturyzacją gospodarczą.

W rozdziale piątym kontynuowane są rozważania na temat Jamesonowskiej periodyzacji kapitalizmu. Szczegółowe przedstawienie projektu poetyki form symbolicznych rozpoczyna omówienie pierwszej z wyróżnionych przez Jamesona kulturowych dominant: realizmu. W rozdziale tym pokazane jest m.in., w jaki sposób ekonomiczna sprzeczność logiki kapitalistycznego sposobu produkcji z elementami prekapitalistycznymi zostaje opracowana przez treść i formę wczesnej powieści Balzaka *Jaszczur*.

W rozdziale szóstym zaprezentowana jest kolejna kulturowa dominanta wyróżniona przez Jamesona: modernizm. Omówione są w nim dwie sprzeczności, które legły u podłoża kulturowej praktyki modernizmu. Pierwszą z nich jest niepełna modernizacja, czyli równoczesne współistnienie elementów różnych sposobów produkcji. Drugą z nich jest istnienie kolonialnej sieci wyzysku i nieświadomość doniosłości tego faktu w metropoliach, gdzie żyli i tworzyli najważniejsi moderniści.

Omówienie zjawiska kanonizacji modernistycznych praktyk artystycznych prowadzi do rozważenia w rozdziale siódmym relacji pomiędzy nowymi zjawiskami kulturowymi, określanymi przez Jamesona jako postmodernistyczne a powojenną transformacją społeczno-ekonomiczną. W rozdziale siódmym omówione jest pięć fundamentalnych cech nowej kulturowej dominaty (postmodernizmu): brak głębi, pastisz, technologiczna wzniosłość, ponowoczesna przestrzeń oraz osłabienie czasowości.

W rozdziale ósmym przedstawione są założenia estetyki mapowania poznawczego, które stara się scalić prawdę indywidualnego doświadczenia egzystencjalnego z prawdą naukowych reprezentacji globalnego kapitalizmu. W rozdziale tym analizowany jest także przykład tzw. mapowania poznawczego dla ubogich, czyli teorii spisku.

Rozdział dziewiąty poświęcony jest analizie pojęcia wszechobecnego według Jamesona w kulturze utopijnego impulsu. W dalszej części tego rozdziału omówione zostały ideologiczne ograniczenia różnych utopii, a następnie egzystencjalne lęki nierozzerwalnie związane z samą formą utopii.

W zakończeniu podsumowane są najważniejsze wątki analizowane w rozprawie, wskazane są konsekwencje, jakie niesie ze sobą dla badań nad kulturą polską przyjęcie perspektywy Jamesona. Według autora rozprawy teoria kultury Jamesona stanowi przemyślaną i koherentną całość, która w sposób ożywczy wpływa na naszą percepcję fenomenów kulturowych, pokazuje ich nierozzerwalny związek z życiem społecznym, politycznym i ekonomicznym, a co być może najistotniejsze pokazuje, że oprócz pesymizmu rozumu w naszej kulturze jest miejsce dla optymizmu woli.

